

UZASADNIENIE

Pozwem złożonym 2 lipca 2018 roku powodowie M. B. i Z. B. wnieśli przeciwko pozwanemu S. B. o zasądzenie solidarnie na ich rzecz kwoty 6500 zł wraz z ustawowymi odsetkami ustawowymi odsetkami od dnia 20 maja 2013 roku do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów solidarnie zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu pozwu wskazano, że ugodą z dnia 1 lutego 2008 roku powodów zobowiązali się zapłacić na rzecz pozwanego 13.000 zł tytułem odszkodowania za zajęcie części działki o numerze (...), przy czym strony ustaliły, że część tej działki stanie się własnością powodów. Zapłata nastąpić miała w dwóch ratach po 6500 zł, pierwsza płatna w dacie podpisania ugody, druga do dnia 15 marca 2008 r. Powodowi wywiązali się z płatności pierwszej raty. Prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Łowiczu z dnia 2 lipca 2012 roku w sprawie I Ns 52/11 dokonano rozgraniczenia nieruchomości stron. Przed Sądem Rejonowym w Łowiczu zawisła sprawa I C 122/08 z powództwa S. B. przeciwko pozwanemu M. i Z. B. o zapłatę, która pozostawała zawieszona do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy o rozgraniczenie. Po zakończeniu tego postępowania w związku z wynikiem postępowania rozgraniczeniowego S. B. cofnął pozew i zrzekł się roszczenia. W uzasadnieniu pozwu wskazano w dalszym ciągu, że wobec treści uzasadnienia S. obu instancji w sprawie o rozgraniczenie, dochodzona kwota zapłacona przez powodów w wykonaniu przez powodów umowy nazwanej ugodą z dnia 1 lutego 2008 roku została przez pozwanego uzyskana bezpodstawnie.

Pozwany nie stawił się na rozprawie w dniu 10 grudnia 2018 roku i nie zajął stanowiska na piśmie. W sprawie zapadł wyrok zaoczny w dniu 10 grudnia 2018 roku, którym Sąd uwzględnił w całości powództwo; wyrokowi Sąd nadał rygor natychmiastowej wykonalności

W dniu 7 stycznia 2019 roku pozwany reprezentowany przez pełnomocnika wniósł skutecznie sprzeciw od wyroku zaocznego, którym zaskarżył w całości wyrok zaoczny, podniósł zarzut przedawnienia roszczenia objętego pozwem tj. o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia w postaci nienależnego świadczenia, a także z ostrożności procesowej podniósł zarzut nieistnienia roszczenia o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia, które nigdy nie powstało, a to wobec ciągłego istnienia podstawy świadczenia przez powodów kwoty 6500 zł, względnie nieudowodnienie dochodzonego roszczenia, w tym m.in. wskutek nieprzedstawienia w pozwie wymaganej podstawy faktycznej tego rodzaju roszczenia. Na wypadek nie podzielenia zarzutu podniósł, że uгода z dnia 1 lutego 2008 r. jako czynność prawna zobowiązująca powodów do świadczenia 6500 zł w zamian za przeniesienie własności nieruchomości była bezwzględnie nieważna wobec braku wymaganej formy szczególnej, a tym samym świadczenie spełnione przez powodów było nieważne od samego początku. Podniósł zarzut braku podstawy do zasądzenia odsetek ustawowych za opóźnienie wobec charakteru roszczenia głównego a także w zakresie odsetek liczonych za okres od dnia 20 maja 2013 roku do dnia otrzymania wyroku zaocznego, wobec braku skierowania do pozwanego przez powodów uprzedniego wezwania do zapłaty (zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia) w trybie art. 455 kc w sytuacji, gdy zobowiązanie tego rodzaju miało charakter bezterminowy i byłoby uznane za pieniężne. Podniósł także zarzut braku podstawy w ustawie lub w umowie do solidarności czynnej po stronie powodów. Wniósł o uchylene wyroku zaocznego i oddalenie powództwa w całości, zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności nadanego w pkt 2 wyroku zaocznego, zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego w tym postępowaniu wraz z kosztem opłaty od pełnomocnictwa.

Postanowieniem z dnia 11 stycznia 2019 roku Sąd I instancji zawiesił rygor natychmiastowej wykonalności nadany punktowi 1 wyroku zaocznego z dnia 10 grudnia 2018 roku.

Wyrokiem z dnia 20 marca 2019r. Sąd Rejonowy w Łowiczu utrzymał w mocy wyrok zaoczny Sądu Rejonowe w Łowiczu z dnia 10 grudnia 2018r.

Apelacje od tego rozstrzygnięcia w całości złożył pozwany.

Skarżący zarzucił rozstrzygnięciu:

1.naruszenie prawa materialnego, a mianowicie:

a. art. 58§ 1 i 3 k.c. w zw. z art. 419 § 2 k.c. poprzez nieuwzględnienie istoty sankcji nieważności bezwzględnej czynności prawnej (tu części czynności prawnej), która polega na tym że wywołuje skutek ex nunc, a zatem oceny zaistnienia tego rodzaju nieważności dokonuje się wyłącznie na chwilę dokonania czynności i jeśli czynność prawna (tu część czynności) jest nią dotknięta na tę chwilę – w tym wypadku z powodu braku zachowania wymaganej formy – szczególnie do przeniesienia własności nieruchomości – to stan ten jest trwały i czynność ta nie może ulec konwalidacji (o ile przepis szczególny nie stanowi inaczej), tym samym od razu w chwili spełnienia świadczenia w wykonaniu zobowiązania z tej czynności zaistniała jedna postaci nienależności świadczenia opisana w art. 410 § 2 k.c.;

b. art. 117 § 2 i 2 k.c. oraz art. 118 k.c. - ten zarówno w brzmieniu aktualnym jak i w innym aspekcie w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą z dnia 28 lipca 1990 r.) w zw. art. 120 § 1 k.c. w zw. z art. 5 ust. 1 a contrario i ew. ust. 2 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw poprzez ich błędną wykładnię oraz niezastosowanie i nieuwzględnienie i niezastosowanie zarzutu przedawnienia roszczenia;

c. art. 918 § 1 i 2 k.c. poprzez jego pominięcie i ewentualne uznanie, że uchylenie się przez powodów od skutków prawnych ugody zawartej pod wpływem błędu było dopuszczalne, mimo niezastnienia przesłanki, iż błąd musiałby dotyczyć stanu faktycznego , który obie strony uważały za niewątpliwy w chwili zawierania ugody, podczas gdy sam Sąd ustalił, że co najmniej powodowie mieli wtedy wątpliwości co do rzeczywistego stanu prawnego nieruchomości, której ugoda dotyczyła;

d. art. 84 § 1 k.c. i art. 88 § 1 i 2 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i pośredni uznanie przez Sąd, że istnienie błędu co do treści czynności prawnej nie zawsze wymaga składania oświadczenia o uchylenie się od skutków prawnych tego oświadczenia po jego wykryciu i można przyjąć nienależność świadczenia w związku z istnieniem i wykryciem błędu bez składania przez uprawnionego takiego świadczenia w przepisany trybie i terminie;

e .arat. 455 k.c. poprzez jego niezastosowanie i zasądzenie odsetek tytułem opóźnieniu w wykonaniu zobowiązania bezterminowego za okres sprzed daty doręczenia wyroku zaocznego, mimo uprzedniego braku dokonania przez powodów wezwania pozwanego do wykonania zobowiązania;

f. art. 369 k.c. w zw. z art. 405 k.c. i art. 410 § 2 k.c. poprzez ich błędna wykładnię i niewłaściwe uznanie, że roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia może stanowić wierzytelność solidarnie przysługującą dwóm lub więcej osobom, a ustanowienie solidarności czynnej może w taki wypadku wynikać z czynności prawnej;

2. naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

a. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej a nie swobodnej oceny materiału dowodowego, w tym między innymi z dowodu z zeznań powoda, a także dokonania niewłaściwej oceny wiarygodności twierdzeń pozwu i fragmentu dowodu z przesłuchania powoda w charakterze strony, w zakresie który dotyczy przyjęcia, że strony uznały stan prawny gruntu w chwili zawarcia ugody za niewątpliwy oraz w zakresie uznania, że uprawomocnienie się orzeczenia sądu w sprawie o rozgraniczenie było najwcześniejszym terminem dla powodów do podjęcia czynności do zwrotu nienależnego świadczenia;

b. art. 328 § 2 poprzez sporządzenie niepełnego uzasadnienia niezawierającego pełnego przytoczenia i wyjaśnienia pełnej podstawy prawnej, w tym nieodnoszącego się do argumentacji strony pozwanej kluczowych aspektach sporu prawnego, niezawierającego też pełnej podstawy faktycznej, zawierającego natomiast wewnętrznie sprzeczne ustalenia faktyczne, co czyni motywy sądu niejasnymi dla strony, utrudnia skonstruowanie zarzutów naruszenia prawa materialnego i może też utrudniać kontrole instancyjna.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości poprzez:

uchylenie wyroku zaocznego, oddalenie powództwa w całości zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu – w tym kosztów procesu w tym kosztów zastępstwa procesowego, jak również zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego w tym kosztów zastępstwa prawnego pozwanego w toku postępowania apelacyjnego.

Na rozprawie w dniu 8 października 2020 r. pełnomocnik powodów wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów zwrotu kosztów zastępstw procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Okręgowy ustalił dodatkowo:

W odpowiedzi na pozew z dnia 12 listopada 2008r., złożonej w sprawie sygn. akt IC 122/08 Sądu Rejonowego w Łowiczu powodowie powołali się na nieważność umowy zatytułowanej „ugoda” z dnia 2 lutego 2008r. jako umowy przenoszącej na nich własność zajętej części działki nr (...) z uwagi ani to, że umowa przenosząca własność nieruchomości nie została sporządzona w formie aktu notarialnego (załączone akta IC 122/08 – odpowiedź na pozew –k.19).

Odpis pozwu w tej sprawie powodowie otrzymali w dniu 20 października 2008r. (załączone akta IC 122/08 – zwrotne potwierdzenie odbioru-k.16-18)

Przed datą otrzymania pozwu w sprawie IC 122/08 Sądu Rejonowego w Łowiczu powodowie nie korzystali z pomocy prawnika, powodowie nie wiedzieli, że umowa przeniesienia własności nieruchomości nie może być skutecznie sporządzona przez prawnika w formie pisemnej (zeznania powoda- protokół rozprawy z dnia 6 marca 2019r. 00:11:19 – 00:14:46).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest w zasadniczej części bezzasadna.

W ocenie Sądu Okręgowego – wbrew zarzutom skarżącego podniesionym w apelacji, ustalenia stanu faktycznego w zakresie okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia są prawidłowe. Sąd Okręgowy przyjmuje je za własne bez konieczności ponownego ich przytaczania, a co za tym idzie zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie znajduje uzasadnienia.

Sąd Okręgowy przy ustaleniach stanu faktycznego poczynionych przez Sąd I instancji i uzupełnionych przez Sąd Okręgowy w zakresie okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, dokonał nieco odmiennej oceny materialnoprawnych skutków umowy z dnia 2 lutego 2008r.

Zgodzić należy się z Sądem I instancji, iż podstawą dochodzonego roszczenia w rozpoznawanej sprawie jest art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c.

W rozpoznawanej sprawie jest okolicznością bezsporną, że w dniu 2 lutego 2008r. strony zawarły umowę zatytułowaną „ugoda”. Lektura tej umowy nie pozostawia, zdaniem Sądu Okręgowego, wątpliwości, że w § 4 umowy w istocie strony zawarły umowę sprzedaży części działki (...) za zapłatą przez powodów na rzecz pozwanego kwoty 13.000 zł. Przy czym zapłata miała być dokonana w dwóch ratach po 6500 zł. Umowa ta została zawarta w formie pisemnej zwykłej.

W ocenie Sądu Okręgowego, nie ma znaczenia jak strony nazwały tę umowę, bowiem stosownie do art. 65 § 2 k.c. w umowach należy badać jaki był zgodny zamiera stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzemieniu.

Zdaniem Sądu Okręgowego, zapis § 4 umowy z dnia 2 lutego 2008r. jasno wskazuje jaki był cel umowy – powodowie nabywali od pozwanego części zajętej działki (...) i zobowiązywali się zapłacić za to kwotę 13.000 zł. Jak wynika z zapisu umowy „ tym samym zajęta część działki staje się ich własnością” Na podstawie tego punktu umowy powodowie zapłacili na rzecz pozwanego kwotę 6500 zł.

Zatem, zdaniem Sądu Okręgowego, uzgodnienia wynikające z § 4 umowy mają dla rozpoznania niniejszej sprawy istotne znaczenie.

Zgodnie z art. 158 k.c. umowa zobowiązująca do przeniesienia własności nieruchomości powinna być zawarta w formie aktu notarialnego. To samo dotyczy umowy przenoszącej własność, która została zawarta w celu wykonania istniejącego uprzednio zobowiązania do przeniesienia własności nieruchomości. Jest to "inna forma szczególna" (art. 73 § 2 k.c.), której nieprzestrzeganie przez strony powoduje nieważność czynności.

W wykonaniu § 4 umowy – a więc de facto umowy sprzedaży nieruchomości, powodowie, uiścili na rzecz pozwanego w dniu 4 lutego 2008r. kwotę 6500 zł, której zwrot jest przedmiotem dochodzonego roszczenia w niniejszej sprawie.

W ocenie Sądu Okręgowego, skoro umowa z dnia 2 lutego 2008 r. w zakresie przeniesienia własności nieruchomości na powodów nie została zawarta w formie aktu notarialnego, to w istocie umowa ta w zakresie § 4 była nieważna (art., 58 § 1 k.c.). Oczywiście, że nieważność umowy w zakresie § 4 nie skutkowało automatycznie nieważnością całej umowy, niemniej jednak dla rozpoznania niniejszej sprawy kluczowe znaczenie ma ważność umowy w zakresie punktu § 4, bowiem na podstawie tego punktu umowy powodowie uiścili na rzecz pozwanego kwotę 6500 zł.

Żaden inny punkt umowy nie nakładał na powodów obowiązku zapłaty kwoty 6500 zł.

W tym stanie rzeczy, zadnim Sądu Okręgowego, skoro umowa w zakresie § 4 była nieważna z uwagi na brak formy aktu notarialnego, to bez znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie jest fakt, czy strony działały pod wpływem błędu, czy był on istotny i kto ten błąd wywołał.

Nieważność czynności prawnej oznacza, że czynność prawna nie wywołała i nie mogą wywołać żadnych skutków prawnych objętych wolą stron. Nieważność powstaje z mocy samego prawa i datuje się od samego początku tj. od chwili dokonania nieważnej czynności prawnej. Nieważność czynności prawnej podlega uwzględnieniu przez sąd z urzędu.

W ocenie Sądu Okręgowego, skoro powodowie w dniu 4 lutego 2008 r. zapłacili na rzecz pozwanego kwotę 6500 zł w wykonaniu nieważnej umowy przeniesienia wolności nieruchomości, to w istocie było to świadczenie nienależne w rozumieniu art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 2 k.c.

Tym samym zarzut naruszenia przez Sąd I instancji przepisu prawa materialnego w zakresie naruszenia art. 405 k.c. i art. 410 § 2 k.c. nie znajduje uzasadnienia.

Zdaniem Sądu Okręgowego, brak było podstaw do twierdzenia, że dochodzone pozwem roszczenie uległo przedawnieniu (art. 117 k.c.).

W judykaturze powszechnie przyjmuje się, że zobowiązanie o zwrot nienależytego świadczenia należy do kategorii zobowiązań bezterminowych, w których dla określenia terminu wykonania zobowiązania niezbędne jest wezwanie dłużnika przez wierzyciela określone w art. 455 k.c. W rezultacie roszczenie obejmujące zwrot nienależytego świadczenia wywodzone z art. 410 § 1 k.c., staje się wymagalne w dniu, w którym świadczenie powinno być spełnione, gdyby wierzyciel wezwał dłużnika do wykonania zobowiązania w najwcześniejszym możliwym terminie (art. 120 § 1 zdanie drugie k.c. w związku z art. 455 k.c.). Jest to zatem chwila spełnienia świadczenia nienależnego i liczony od niej czas potrzebny dłużnikowi na wykonanie zobowiązania zwrotu (tak m.in. SN w wyroku z dnia 8 lipca 2010 r. w sprawie II CSK 126/10, podobnie w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 grudnia 2014 r. w sprawie III CSK 36/14, OSNC 2016/1/5).

Zdaniem Sądu Okręgowego, istotną dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie kwestią była chwila, w której powodowie dowiedzieli się, że umowa łącząca strony w zakresie przeniesienia własności nieruchomości była nieważna, bowiem dopiero od tego momentu mogli wezwać dłużnika do wykonania zobowiązania.

Jak wynika z ustaleń poczynionych przez Sąd Okręgowy, powodowie w chwili zawierania umowy z pozwanym nie wiedzieli, że nabycie nieruchomości w formie pisemnej jest dotknięte nieważnością. Przed otrzymaniem pozwu w

sprawie IC 122/08 Sądu Rejonowego w Łowiczu nie konsultowali tej umowy z prawnikiem. Zatem, należało przyjąć, że w dniu 12 listopada 2008r., składając odpowiedź na pozew w sprawie IC 122/08 Sądu Rejonowego w Łowiczu, uzyskali wiedzę, że umowa łącząca strony w zakresie przeniesienia własności nieruchomości dotknięta była nieważnością z uwagi na brak formy aktu notarialnego.

W ocenie Sądu Okręgowego, od tej daty rozpoczął bieg termin przedawnienia roszczenia powodów. Zdaniem Sądu Okręgowego, do przedawnienia roszczenia w przedmiotowej sprawie zastosowanie ma przepis art. 118 k.c. w brzmieniu przed nowelizacją z 2018r., zatem zastosowanie ma 10 letni termin przedawnienia. Powodowie wystąpili z pozwem w niniejszej sprawie w dniu 2 lipca 2018r. – zatem przed upływem 10 letniego terminu przedawnienia, który kończyłby się z upływem dnia 12 listopada 2018r.

Przepis art. 118 k.c. został zmieniony ustawą z dnia 13 kwietnia 2018r. o zmianie ustawy Kodeks Cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018r. poz. 1104) i obecnie termin przedawnienia wynosi sześć lat. Niemniej jednak stosowani do art. 5 ust. 2 powołanej ustawy, w rozpoznawanej sprawie zastosowanie ma art. 118 k.c. w brzmieniu przed nowelizacją.

Zdaniem Sądu Okręgowego, uzasadniony był podniesiony przez skarżącego zarzut naruszenia prawa materialnego w zakresie ustalenia biegu początkowego odsetek ustawowych za opóźnienie (art. 455 k.c.).

W rozpoznawanej sprawie powodowie nie wykazali, że przed wytoczeniem powództwa pozwanego do spełnienia świadczenia.

Jak wynika z materiału dowodowego zebranego w sprawie, pozwanemu nie został skutecznie doręczony odpis pozwu, bowiem przesyłka awizowana zawierająca odpis pozwu dla pozwanego (na k. 24) stanowi doręczenie bezskuteczne, gdyż awizo było wadliwe (pierwsze awizo 14 listopada 2018r., druga awizacja nastąpiła już 21 listopada 2018, w sytuacji gdy drugie awizo mogło nastąpić najwcześniej w dniu 22 listopada 2018r.). W dniu 7 stycznia 2019r. wpłynął do akt sprzeciw pozwanego od wyroku zaocznego, zawierający odniesienie do zarzutów podniesionych w pozwie, zatem od tej daty należało uznać, że pozwany znał treść pozwu i w konsekwencji od dnia 8 stycznia 2019r. pozwany pozostawał w zwłoce z zapłatą należności na rzecz powodów (art. 481 § 1 k.c.).

W tym stanie rzeczy, Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w zakresie biegu odsetek ustawowych za opóźnienie, ustalając ich początek na dzień 8 stycznia 2019r., co skutkowało uchynieniem wyroku zaocznego (art. 347 k.p.c.) i oddaleniem powództwo w zakresie w zakresie odsetek ustawowych za opóźnienie za okres od dnia 20 maja 2013 r. do dnia 7 stycznia 2019r..

W pozostałym zakresie apelacja została oddalona jako bezzasadna na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.